

Beredskap

hos de
nationella
Arkiven och
Länsarkiven

Beredskap hos de nationella Arkiven och Länsarkiven

ISBN 978-91-990037-0-2 (tryck)

ISBN 978-91-990037-1-9 (pdf)

Svenska Arkivförbundet, januari 2025

info@arkivforbundet.se

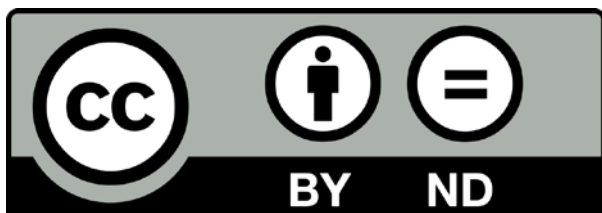
www.arkivforbundet.se

Text: Amanda Vesterlund

Formgivning: Tilda Lindqvist

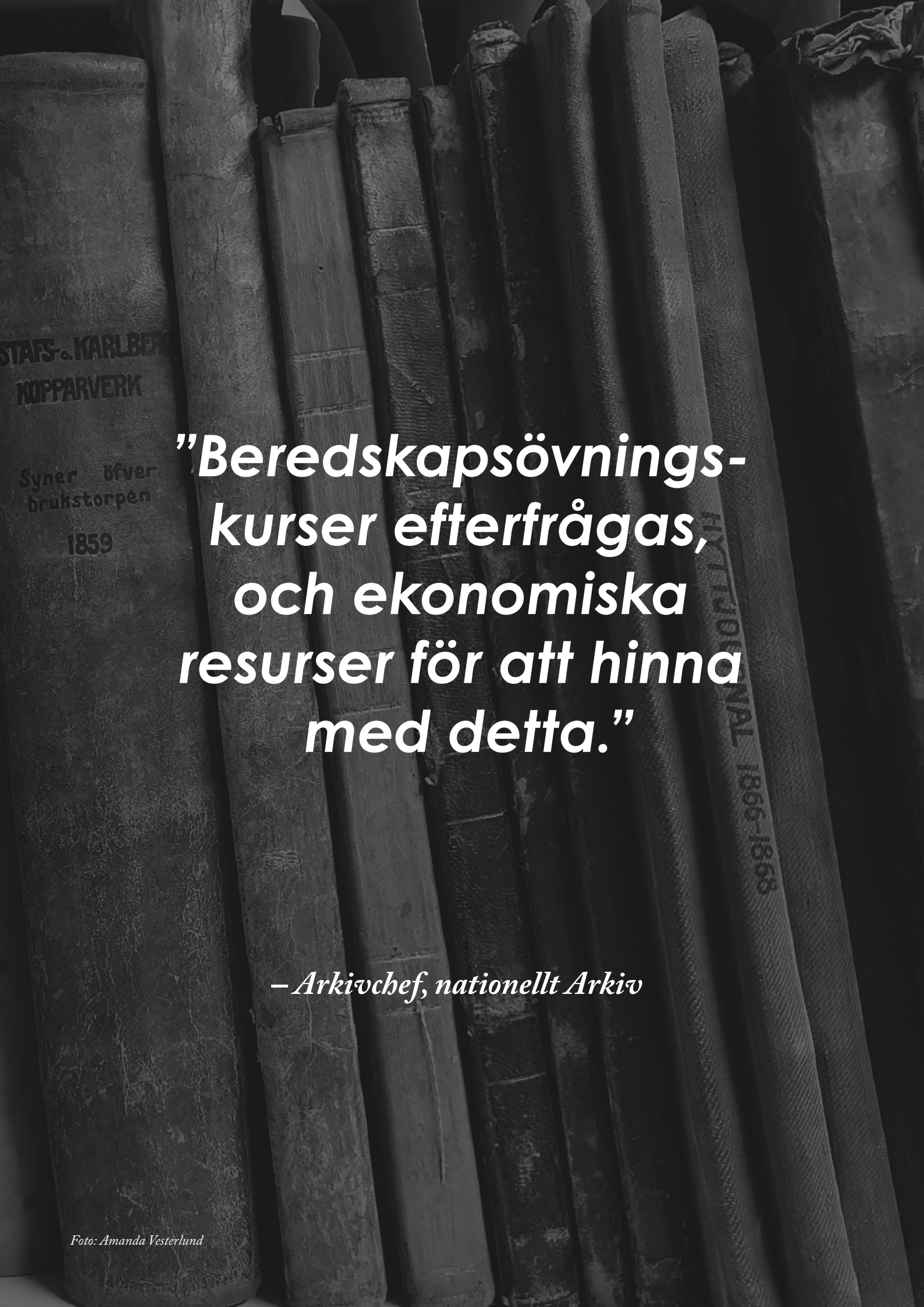
Omslag: Tilda Lindqvist

CC BY-ND (erkännande, inga bearbetningar)

Svenska Arkivförbundet

The Swedish Association of Archives

**"Beredskapsövnings-
kurser efterfrågas,
och ekonomiska
resurser för att hinna
med detta."**

– Arkivchef, nationellt Arkiv

Förord

I en tid av snabba förändringar och oväntade utmaningar har beredskapsarbetet inom kulturarvssektorn aldrig varit viktigare. Arkiven, som förvaltar vårt gemensamma minne, spelar en avgörande roll för att bevara och skydda information som samhället behöver för att fungera.

Genom att investera i beredskapsarbete kan vi både skydda vårt kulturarv och stärka samhällets motståndskraft. Arkivens roll i samhällsutvecklingen är central, och deras förmåga att bevara information under alla omständigheter är en förutsättning för en hållbar framtid. Behovet att se över beredskapsläget för svenska Arkiv är ursprunget till den här rapporten. Vi hoppas att den ska inspirera till fortsatt arbete och utveckling inom området.

Vi vill rikta ett stort tack till alla som har bidragit med tid och kunskap till denna rapport. Tillsammans kan vi säkerställa att vårt gemensamma kulturarv bevaras, skyddas och fortsätter att användas av kommande generationer.

Oviken, den 20 december 2024

Amanda Vesterlund
Generalsekreterare
Svenska Arkivförbundet

2 Sammanfattning

Svenska Arkivförbundet är riksorganisation för den enskilda sektorns arkiv, som omfattar arkiv från civilsamhället, näringslivet och privatpersoner. Arkivering av denna information bygger på frivillighet. Därför arbetar Svenska Arkivförbundet för att skapa goda förutsättningar för arkivering i hela landet, upplysa om Arkivens roll i samhällsutvecklingen samt att stärka och synliggöra denna del av vårt gemensamma kulturarv.

Svenska Arkivförbundet organiserar cirka 150 medlemmar, inklusive arkiv, bibliotek, museer, trossamfund, företag, intresseorganisationer, offentliga verksamheter och privatpersoner.

Undersökningen genomfördes som en enkätundersökning i december 2024, riktad till Arkiv för civilsamhället, näringslivet och privatpersoner. Resultaten visar att 11 Arkiv har haft dialog med länsstyrelserna om beredskapsarbete de senaste tre åren, och att endast fyra Arkiv är märkta med den blåvita skölden enligt Haagkonventionen.

När det gäller kris- och katastrofberedskap har en tredjedel av Arkiven en färdig plan för omhändertagande av arkivbestånden, men flera har påbörjar arbetet med att ta fram en sådan plan. 11 av Arkiven har katastrofutrustning och tre har övat på krisscenario de senaste tre åren. Tillgång till evakueringsmagasin är också låg, med endast 7% av Arkiven som har sådan tillgång. Den genomsnittliga självskattade beredskapsnivån är 2,17 av 5.

Arkiven uttrycker behov av stöd inom flera områden för att höja beredskapsnivån. Dessa inkluderar ekonomiskt utrymme, kunskap om restvärdesräddning, omvärldsbevakning, tillgång till evakueringslokaler, informationsvärdering, riskanalys och kontinuitetsplanering. Arkivchefer har betonat behovet av mer resurser och utbildning för att förbättra sin beredskap.

För en stärkt beredskap vill Svenska Arkivförbundet se ett förtydligande av roller och ansvar, uppräknig av bidrag till kultursektorn samt att enskilda arkiv erkänns som en del av det gemensamma kulturarvet och omfattas av den offentliga statistiken.

Summary

In December 2024, a questionnaire survey was conducted targeting 33 Archival institutions for civil society, businesses, and private individuals. The results revealed that only 11 Archives have engaged in dialogue with county administrative boards about preparedness work in the past three years. Additionally, only four Archives are marked with the Blue shield as per the Hague Convention.

Regarding crisis and disaster preparedness, one third of the Archives have a complete plan, while many have started one. Only 11 Archives have disaster equipment, and three have practiced crisis scenarios in the past three years. Access to evacuation storage is also limited, with only 7% of the Archives having such facilities. The average self-assessed preparedness rating is 2.17 out of 5.

The Archives have identified several areas where they need support to improve their preparedness levels. These include financial resources, knowledge of salvage operations, monitoring external conditions, access to evacuation facilities, information evaluation, risk analysis, and continuity planning. Archive managers have emphasized the need for more resources and training to enhance their preparedness.

For strengthened preparedness, the Swedish Association of Archives wants to see a clarification of roles and responsibilities, an increase in funding for the cultural sector, and the recognition of private archives as part of the cultural heritage and included in public statistics.

The Swedish Association of Archives is the national organization for private sector archives, encompassing those from civil society, businesses, and individuals. Archiving this information is voluntary in Sweden. Therefore, the Swedish Association of Archives strives to create favorable conditions for archiving across the country, raise awareness about the role of archives in societal development, and strengthen and highlight this part of our shared cultural heritage.

The Swedish Association of Archives has circa 150 members, including archives, libraries, museums, religious communities, companies, interest organizations, public entities, and individuals.

Om undersökningen

Undersökningen genomfördes som en enkätundersökning mellan den 5 december och 16 december 2024. Undersökningen riktades till utvalda aktörer inom den enskilda arkivsektorn, det vill säga Arkiv som bevarar arkivbestånd från civilsamhället, näringslivet och privatpersoner.

Enkäten skickades ut till de 27 Länsarkiv som ingår i Kultursamverkansmodellen samt de två Länsarkiv i Stockholms län som uppbär motsvarande statsbidrag som de förstnämnda. Undersökningen riktade sig också till de fyra Arkiv som har nationella bevarandeuppdrag gentemot civilsamhället och näringslivet. Av de totalt 33 tillfrågade Arkiven svarade 30 på undersökningen.

Nationella Arkiv

Arbetarrörelsens arkiv och bibliotek

Centrum för Näringslivshistoria

Sverigefinländarnas arkiv

TAM-arkiv

Länsarkiv

Arkiv Gävleborg

Arkiv Halland

Arkiv Jönköpings län

Arkiv Sörmland

Arkiv Västmanland

Arkivcentrum Dalarna

Arkivcentrum Örebro län

Blekingearkivet

Bohusläns föreningsarkiv

Dalarnas folkrörelsearkiv

Folkrörelsearkivet för Uppsala län

Folkrörelsearkivet i Västerbotten

Föreningsarkiven i Stockholms län

Föreningsarkivet i Jämtlands län

Föreningsarkivet i Sydvästra Götaland

Föreningsarkivet i Värmland

Föreningsarkivet Västernorrland

Företagens historia i Uppsala län

Företagsarkivet i Västerbotten

Kalmar läns arkivförbund

Kronobergsarkivet

Norrbottnens föreningsarkiv

Näringslivsarkiv i Norrland

Skaraborgs föreningsarkiv

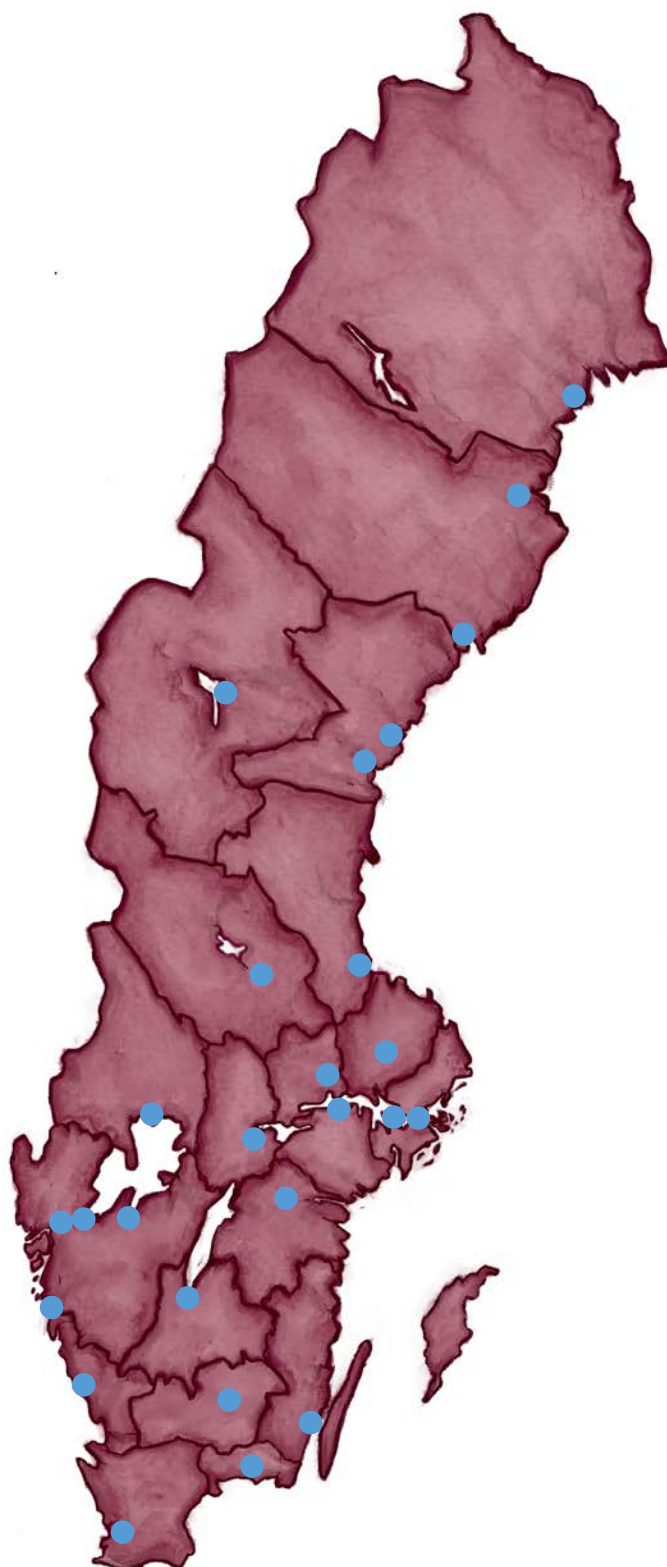
Skånes arkivförbund

Stockholms företagsminnen

Värmlands företagshistoria

Älvsborgsarkivet för förenings- och lokalhistoria

Östergötlands arkivförbund

Bristande dialog och samarbete med länsstyrelserna

19 av 30 eller

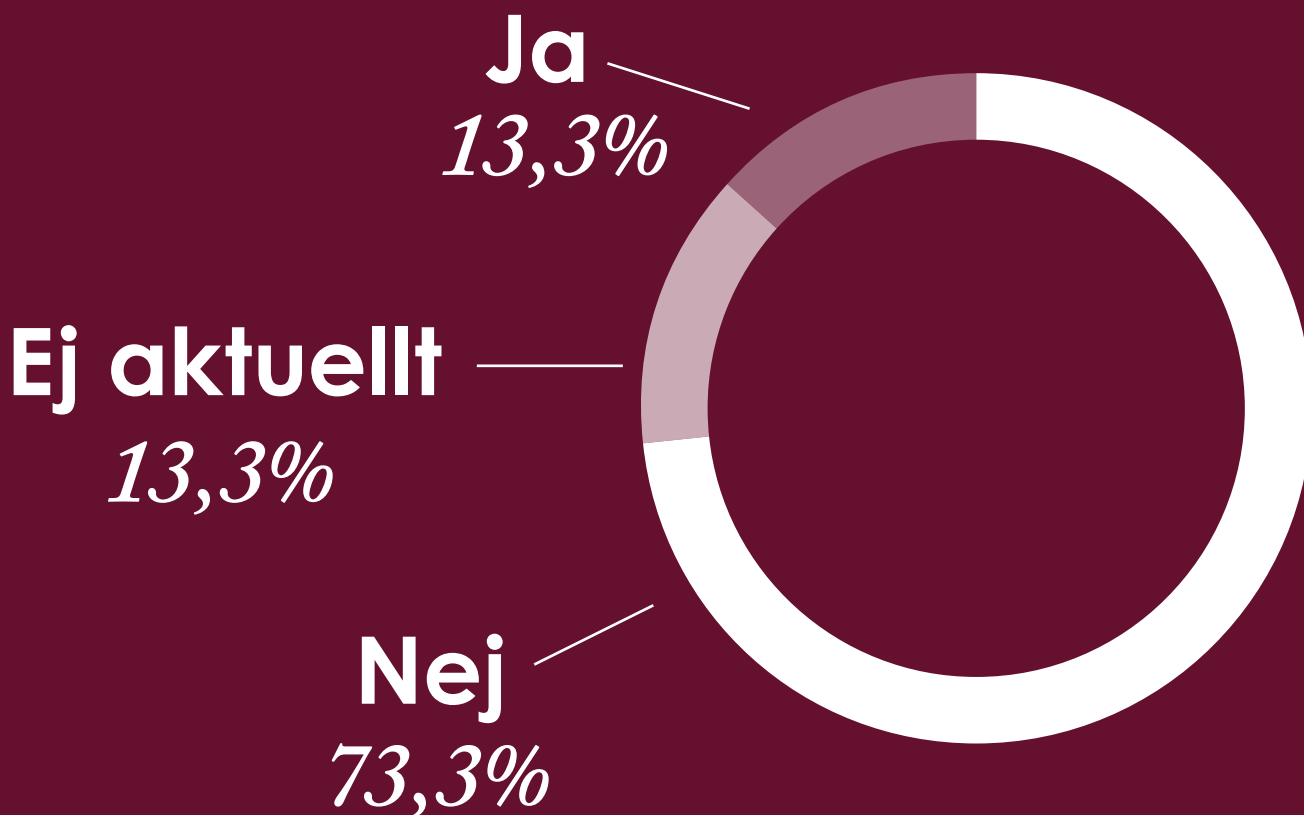
63%

av Arkiven har **INTE**
haft dialog med
Länsstyrelsen rörande
beredskapsarbete
någon gång under
de senaste tre åren.

Foto: Försvarsstabens informationsavdelning

Är Arkiven utmärkta med den blåvita skölden enligt Haagkonventionen?

Länsstyrelsen är den högsta civila myndigheten för totalförsvaret i varje län. För att skydda viktig egendom från att förstöras eller förloras vid krig, kan det beslutas att flytta egendomen till en säkrare plats. Varje länsstyrelse ansvarar för att planera denna flytt inom sitt län, vilket inkluderar att skydda kulturegendom.¹

11 av Arkiven uppger att de haft dialog med Länsstyrelsen rörande beredskapsarbete någon gång under de senaste tre åren.

Länsstyrelserna har kommit olika långt i sitt arbete. Vissa har inte börjat, andra undersöker fortfarande vilka kulturendomar som ska märkas, och några har redan en färdig lista. I vissa regioner har statliga, kommunala och museernas arkiv märkts ut, men inte Länsarkiven.

Hos Länsarkiven och de nationella Arkiven bevaras arkivbestånd som berättar om det svenska kulturarvet som till exempel arkivet efter Falu koppargruva, Landsföreningen för kvinnans politiska rösträtt och Vänstertrafikkommittén. Men där bevaras också arkivbestånd som är dagsaktuella och avgörande för samhället vid en större kris, som till exempel Apoteket AB, Röda Korset, Rädda barnen, banker, elföreningar med flera.

Haagkonventionen och blåvita skölden
Haagkonventionen från 1954 skyddar kulturegendom, som exempelvis arkivalier, under krig. Den gör det till en krigsförbrytelse att medvetet skada dessa objekt. Den blåvita skölden markerar och skyddar kulturegendom enligt konventionen, och förbjuder dess förstörelse eller militära användning. Märkningen bevarar kulturarvet och ökar medvetenheten om dess betydelse.

¹ Lag (1992:1402) om undanförelse och förstöring, 5 §. Förordning (1993:243) om undanförelse och förstöring, 3 §.

Arkivens beredskapsarbete

87%

av Arkiven har samlingar som skulle kunna ha behov av skydd, vård eller evakuering i händelse av en kris.

Övriga 13% av Arkiven har endast en rådgivande roll.

10%

av Arkiven har en färdig kris- och katastrofplan som beskriver hur de ska skydda och vårda samlingarna i händelse av olika kriser. 43% av Arkiven har en påbörjad plan. Övriga 33%, som förvaltar samlingar, har ingen plan.

Arkiven har kommit olika långt i sitt interna arbete med verksamhetens beredskap. Undersökningen visar att få Arkiv har en färdig kris- och katastrofplan, medan några har påbörjat en plan. När det gäller katastrofutrustning har vissa arkiv sådan utrustning, men många saknar den. Få arkiv har genomfört övningar på krisscenarion de senaste tre åren, medan de flesta inte har övat alls. Endast ett fåtal arkiv har tillgång till evakueringsmagasin, och de flesta saknar detta.

Generellt bedöms Arkiven vara dåligt förberedda på att hantera en större samhällskris, med ett genomsnittligt självskattningsbetyg på 2,17 av 5.

37%

av Arkiven har tillgång till katastrofutrustning och/eller restvärdesräddningsutrustning. 50% av Arkiven har ingen sådan utrustning trots att de förvaltar samlingar.

77%

av Arkiven har **inte** övat på olika krisscenarion någon gång under de senaste tre åren.

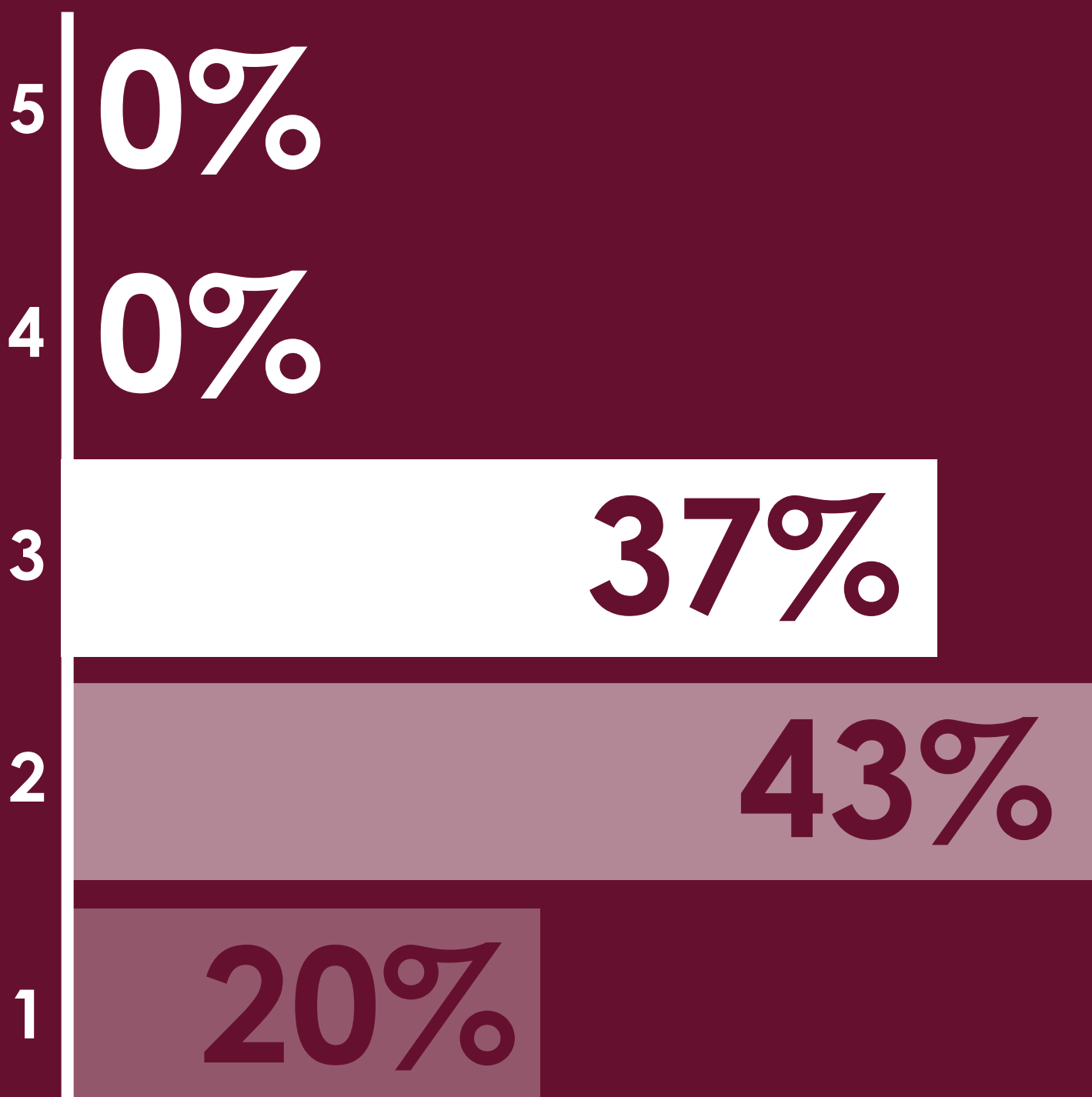

7%

av Arkiven har tillgång till evakueringsmagasin. 83% har det inte. För 13% av Arkiven är det inte aktuellt.

Uppskattningsvis, hur förberedd är Arkivet på att hantera en större samhällskris?

(5 är väl förberedd, 1 är mycket dåligt förberedd)

**Den genomsnittliga själv-
skattade beredskapsnivån
är 2,17 av 5.**

Foto: Amanda Vesterlund

Åtgärder för stärkt beredskap

Rapporten visar på stora brister hos Arkivens beredskap. Det självskattade betyget om 2,17 av 5 är oroväckande lågt och behöver tas på allvar.
För att stärka beredskapen vill Svenska Arkivförbundet följande:

1

- att roller och ansvar görs tydliga vad gäller Rådet för skydd av kulturarv, sektorsmyndigheterna Riksarkivet (arkivmyndighet för den statliga förvaltningen) och Riksantikvarieämbetet (nationell kulturarvsmyndighet), länsstyrelserna och den ideella kultursektorn.

2

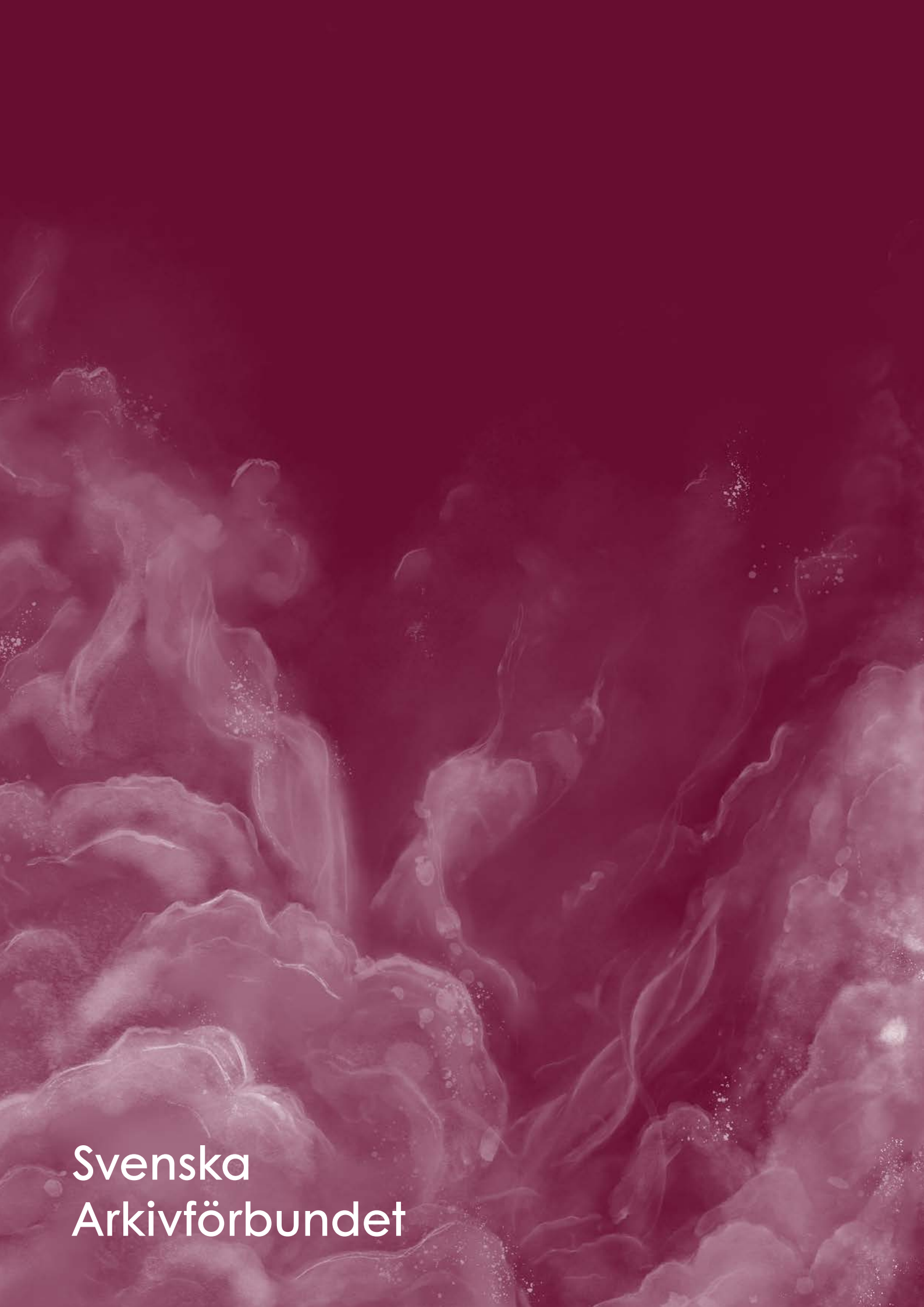
- att stöden till kultursektorn räknas upp för att säkerställa välfungerande arkivinstitutioner.

3

- att enskilda arkiv erkänns som en del av det gemensamma kulturarvet och omfattas av den offentliga statistiken för att synliggöra kulturområdet och möjliggöra planering av resurser.²

²I Arkivlag (1990:782), 3 § står det "Myndigheternas arkiv är en del av det nationella kulturarvet." Det omfattar alltså inte arkivbestånd från civilsamhället, näringslivet eller privatpersoner.

I Sveriges officiella statistik ingår följande inom kategorin Kultur och fritid: Bibliotek, Kulturmiljövård, Muser, Samhällets kulturutgifter och Studieförbund. Det finns alltså ingen överblick över hur många Arkiv eller arkivbestånd som finns i Sverige.

Svenska
Arkivförbundet